

BODA JÓZSEF

Húsz éve történt:

ENSZ magyar rendőri kontingens Kambodzsában,
1992–1993

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Biztonsági Tanácsa állandó tagjainak hathatós diplomáciai közvetítésével 1991 októberében megszületett a párizsi megállapodás. A jóváhagyott dokumentum értelmében, a négy kambodzsai politikai erő [a phnompeni kormány képviselte Kambodzsa Állam, a Szihanuk herceg vezette royalista Funcinpec (*Front Uni National pour un Cambodge Indépendant Neutre Pacifique Et Coopératif*), a Hun Szen vezető, polgári erőket tömörítő *Khmer People's National Liberation Front* (KPNLF) és a vörös khmerek] megállapodtak abban, hogy egy évig (1992 májusától 1993 májusáig), az ENSZ ellenőrzése és közigazgatása alá helyezik országukat, és politikai küzdelmüket a világszervezet által ellenőrzött demokratikus és szabad választások útján döntik el.

Az ENSZ kambodzsai akciója 1992-ben a világszervezet számára az egyik legnagyobb próbatétel volt. Addigi történetének legösszetettebb, legköltségesebb, a legnagyobb emberi erőt megmozgató nemzetközi vállalkozása volt. A misszióban negyvenöt ország több mint huszonkétezer szakértői állománnyal képviseltette magát.

Magyarországot az ENSZ Titkársága a több mint háromezres polgári rendőri komponensben való részvételre kérte fel. Az akkori országos rendőr-főkapitány, *Pintér Sándor* javaslatára a kormány döntése értelmében a magyar rendőrség egy száz emberből álló kontingens kiküldését határozta el. Az akcióban való részvételünk magyar szemszögből is jelentős feladat volt.

Hasonló feladatot egy jóval kisebb, huszonkét személyből álló magyar rendőri kontingens 1989 és 1990 között Namíbiában már végrehajtott, de ilyen nagy létszámban addig nem vettünk részt sem rendőri, sem katonai ENSZ-békefenntartásban.

Próbatétel volt olyan szempontból is, hogy kiderüljön: a rendszerváltozás után átalakulóban lévő (és az átalakulás minden velejárójával megbirkózni kényszerülő) magyar rendőrség meg tud-e felelni a hirtelen támasztott, magas szintű nemzetközi követelményeknek.

Kambodzsa történelmének vázlatos áttekintése¹

802–1432: az Angkor idősza. A Khmer Birodalom központja Angkorthom volt, magában foglalta Burmát, a Maláj-félszigetet és a délkelet-kínai Jünnan tartományt.

1432–1864: az Angkor Birodalom szétesése után alakult ki Sziám, a mai Thaiföld és Annam, a mai Vietnam.

1864: Kambodzsa francia gyarmattá vált.

1907: a francia–thai egyezményben Thaiföld elismerte a protektorátust, és lemondott minden követeléséről, cserébe a két nyugati tartományért, Battambangért és Sziemreapért.

1937: megerősítették az 1907-es francia–thai egyezményt.

1941: Norodom Szihanuk elfoglalta Kambodzsa trónját.

1953: Kambodzsa függetlenné vált Franciaországtól.

1955: Norodom Szihanuk király lemondott a trónról, és megalapította a Szangkum (Szocialista Népi Közösség) politikai pártot.

1955–1970: A Szangkum párt uralta a kambodzsai politikát.

1970: Lon Nol tábornok elmozdította Szihanukot és a Szangkum pártot Kambodzsa éléről, és átvette a hatalmat.

1970: Kambodzsa Khmer Köztársasággá vált.

1970–1975: Ellenségeskedések és fegyveres összecsapások szerte az országban, és belekeverednek a vietnami háborúba. A szihanukisták és a vörös khmerek által alapított Kambodzsai Nemzeti Egység Királyi Kormány (Gouvernement Royal d'Union Nationale du Kampuchéa; Grunk) száműzésben volt Pekingben.

1975: A Grunk megdöntötte Lon Nol uralmát. Néhány hónappal később Szihanuk visszatért mint államfő.

1976: A vörös khmerek hivatalosan a Grunk helyébe léptek. Szihanuk házi őrizetbe került, és a vöröskhmer-vezér, Pol Pot lett a miniszterelnök.

1977–1978: Területi viták, később harcok alakultak ki Kambodzsa és Vietnam között.

1978: Vietnam megalakította a Khmer Nemzeti Egységfrontot Kambodzsa megmentéséért.

1978: Vietnam betört Kambodzsába.

1979: A Kambodzsai Néppárt (PRK) vette át a hatalmat a Kambodzsai Népköztársaság felett.

---

¹ UNTAC Handbook. Annex A, UN, New York, 1992, pp. 1–2.

1982–1989: Koalíciós kormány alakult a különböző khmer erőkből, a PRK-ból és vietnamiakból. Ez a koalíció képviselte az országot az ENSZ-ben 1982 és 1989 között.

1989: A PRK hivatalosan Kambodzsa Államra nevezte át az országot.

1989: Vietnam kivonta csapatait Kambodzsaából.

1991 Megalakult a Legfelsőbb Nemzeti Tanács, és elfoglalta helyét az ENSZ-ben.

1991 októberében megszületett a párizsi megállapodás, amelyet a négy kambodzsai politikai erő (a phnompeni kormány képviselte Kambodzsa Állam, a Szihanuk herceg vezette royalista Funcinpec, a Hun Szen vezette, polgári erőket tömörítő KPNLF és a vörös khmerek) írt alá, arról, hogy egy évig (1992 májusától 1993 májusáig) az ENSZ ellenőrzése és közigazgatása alá helyezik országukat.

1993: Az UNTAC (*United Nations Transitional Authority in Cambodia*) megszervezte az első szabad és demokratikus választást az országban. Megalakult a 120 tagú Nemzetgyűlés, amely Norodom Szihanukot választotta királlyá. Norodom Ranariddhot és Hun Szent pedig miniszterelnökké nevezték ki.

1998: Pol Pot halála és a béke eljövetele az országban.

1998 óta Hun Szen az ország miniszterelnöke.

1999: Kambodzsa csatlakozott a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségéhez (ASEAN).

2004: Betegsége miatt Norodom Szihanuk lemondott a trónról, és fia, *Norodom Szihanomi* lett az ország királya.

Kambodzsa földrajza

Kambodzsa az északi szélesség 10–15 és keleti hosszúság 102° és 108° között fekszik. Területe 181 035 négyzetkilométer. Északnyugaton Thaifölddel, északkeleten Laoszal, keleten és délkeleten Vietnammal határos, délnyugaton a Thai- vagy Sziámi-öböl határolja. A szárazföldi határ 2572 kilométer hosszú. A közös határok Thaifölddel 803, Laoszal 541, Vietnammal 1228, a Sziámi-öböllel 443 kilométer hosszúak.

Fővárosa Phompen, államformája alkotmányos monarchia, hivatalos nyelve a khmer, pénzneme a riel. Az egy főre jutó nemzeti össztermék (GDP) kétezer amerikai dollár. Vallások: buddhista 95, egyéb 5 százalék.²

---

² Nagy képes földrajzi világtalasz. Hibernia Nova Kiadó Kft., Budapest, 2005, 72. o.

Kambodzsa nagy része alacsonyan fekvő síkság, amely a nagy tó, a Tonlé Sap körül terül el, ez a Mekong és mellékfolyói természetes vízgyűjtője. Ettől északra emelkedik a száraz, meredek, lapos tetejű Dangren hegylánc, amely keletről szomszédos azokkal az alacsony hegyekkel, amelyek között a Mekong belép az országba. A kambodzsai síkság geológiailag a bangkoki síkság folytatása, de délnyugatra élesen elválasztja őket a Cardamom-hegység, sziklás tengerpartot alkotva és ezzel lehetetlenné téve a közlekedést a szárazföldön a tenger felől.

A Tonlé Sap-tó mind földrajzilag, mind gazdaságilag meghatározó: 160,9 kilométer hosszú és 16,09 kilométer széles, nagyon sekély. Vízsintje csupán az esős évszakban emelkedik másfél méter fölé, ilyenkor az árterülete 19 940 négyzetkilométer. A gyér úthálózat és a minimális vasúthálózat miatt az országban igen nagy szerepe van a vízi szállításnak.

A klíma trópusi, meleg és nedves. Az esős évszak a délnyugati monszunnal kezdődik, és májustól októberig tart. Vízi lepi az ország területének tíz százalékát, az esős évszakban még sokkal nagyobb részét. Az ország kb. húsz százalékára füves terület, a maradék rizs- vagy trópusigyümölcs-ültetvény.

Kambodzsa természetes élőhelye az elefántnak, bivalynak, sertésnek, őznek, ezek általában tömegesen találhatók az esőerdők szegélyén. A szavannán és a füves térségekben majmok, mókusok és vadmacskák élnek. Az ország délkeleti részén a vizekben néhol krokodil is fellelhető. Piócák és mérges kígyók valamennyi vizes, nedves területen megtalálhatók.

Az ivóvízhez jutás nagyon nehézkes, mert a talajban kevés a tiszta, íható víz. A falusiak nagy ciszternákban gyűjtik az esővizet, és közös, fűrt kutakat használnak ivásra. Öntözőrendszer, vezetékes vízhálózat és kutak csak nagyon kevés helyen találhatók.³

A kambodzsai békefolyamat alakulása

A párizsi konferencia⁴

Az ENSZ már több mint egy évtizede fáradozott azon, hogy békés megoldást találjon a kambodzsai kérdés megoldására.

A Biztonsági Tanács már 1979 elején foglalkozott a problémával, azután, hogy Vietnam megszállta Kambodzsát. Ebben az időben a Biztonsági Tanács

³ UNTAC Handbook. Annex B. UN, New York, 1992, pp. 1–4.

⁴ http://www.cambodia.org/facts/Paris_Peace_Agreement_10231991.php

öt állandó taggal egyhangúlag megakadályozott bármilyen ENSZ-akciót. Ugyanez év végén a közgyűlés napirendre tűzte a kambodzsai kérdés meg tárgyalását, és határozatot fogadott el. E szerint a főtítkár gondosan tanulmányozza a helyzetet, és hivatalán keresztül találjon békés megoldást az eset megoldására. Ugyanebben a határozatban felhívták az érintetteket, hogy vonják ki a külföldi csapatokat Kambodzsából, és gondoskodjanak a polgári lakosság terheinek enyhítéséről és arról, hogy megvalósuljon a kambodzsai nép saját elhatározása.

1989 áprilisában Vietnam bejelentette, hogy szeptember végéig az összes csapatát kivonja. Ez a bejelentés és más fejlemények arra ösztönözték a francia kormányt, hogy nemzetközi konferenciát hívjon össze, és igyekezzen átfogó megoldást kidolgozni.

Az 1989. augusztusi párizsi konferencián részt vett a négy kambodzsai párt, a hat ASEAN-ország (Brunei Szultánság, Indonézia, Malajzia, Fülöp-szigetek, Szingapúr, Thaiföld) a Biztonsági Tanács öt állandó tagja (Amerikai Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Kína és a Szovjetunió), Ausztrália, Kanada, India, Japán, Zimbabwe mint az el nem kötelezett országok képviselője, valamint az ENSZ főtítkára. A konferencia társelnökei a francia és az indonéz külügyminiszterek voltak. Elhatározták, hogy a politikai rendezés érdekében kidolgozzák az egyezmények széles körű, mindent átfogó rendszerét, amely a katonai rendezéstől a törvényesség és a rend fenntartásán keresztül a szabad és demokratikus választások megrendezéséig magában foglalja a nemzetközi ellenőrzés szabályait. Tartalmazta a függetlenség, a területi sérthetlenség és a semlegesség nemzetközi garanciáit, a menekültek helyzetét, és rendelkezett a hazatelepítéséről, valamint az ország újjáépítéséről. Az előbbi dokumentumok kidolgozásáért és mindezeknek a konferencia előtti bemutatásáért a főtítkár felelt.

Ezenkívül a főtítkárnak egy tényfeltáró jelentést kellett készítenie a konferencia tagjainak Kambodzsai belső helyzetéről.

A párizsi konferencián egyezmény született Kambodzsai újjáépítéséről, a menekültek hazatelepítéséről és az elűzöttek hazatéréséről.

A konferencia több dokumentum elkészítésével is adós maradt, ilyen a belső közigazgatással kapcsolatos egyezmény, amely a kambodzsai frakciók közötti hatalommegosztást szabályozta volna az átmeneti időszakban. Nem készült el a külföldi csapatok kivonásáról szóló egyezmény és az akna-mentesítésre vonatkozó dokumentum sem.

E fontos okiratok hiánya ellenére a konferencia nagyon hasznosnak bizonyult, sokkal érthetőbbé tette a helyzetet, és átfogó politikai egyezmények születtek.

1989-ben a Kambodzsával foglalkozó tárgyalásokon számos javaslat született. *1989 novemberében* Ausztrália azt javasolta, hogy a politikai hatalom megosztásának legjobb megoldása, ha az átmeneti időszakban ENSZ-adminisztráció váltja fel a helyi közigazgatási apparátust.

1990 elején a Biztonsági Tanács öt állandó tagja elfogadhatónak vélte a javaslatot és külügyminiszter-helyettesi szinten – az ENSZ titkárságának bevonásával – tárgyalást folytattak az elfogadásáról.

1990. augusztus 28-án az öt állandó tag elfogadta a dokumentum vázlatát, és úgy határozott: ez legyen az alapja egy átfogó politikai egyezménynek.

A vázlat öt fő területre terjedt ki.

- a katonai rendezés az átmeneti időszak alatt;
- átmeneti közigazgatási egyezmények;
- az emberi jogok garantálása;
- az ENSZ égisze alatt tartott választások;
- nemzetközi garanciák a független, semleges és területileg önálló Kambodzsa számára.

Az ENSZ átmeneti közigazgatási hatalmával foglalkozó dokumentum javasolta egy *Legfelsőbb Nemzeti Tanács* létrehozását, amelyben valamennyi kambodzsai párt képviselteti magát, meghatározva azokat a személyeket, akiket a nemzeti tanácsba delegálnak. Előre látható volt, hogy ezáltal a Legfelsőbb Nemzeti Tanács korlátlan hatalomra tenne szert az átmeneti időszakban, és képviselhetné Kambodzsát külföldön, beleértve az ENSZ-t is.

1990. szeptember elején a párizsi konferencia társelnökei, Franciaország és Indonézia meghívták a kambodzsai pártok és az ENSZ képviselőit egy nem hivatalos tárgyalásra Jakartába. Ezen a találkozón a kambodzsai pártok elfogadták az öök által kidolgozott dokumentumokat. Egyetértettek a Legfelsőbb Nemzeti Tanács létrehozásával, és döntöttek arról, hogy annak tizenkét tagja legyen. Ezt egy közösen megállapított közleményben az aláírásukkal is hitelesítették.

A Legfelsőbb Nemzeti Tanács első ülését egy héttel később Bangkokban tartották a thai kormány segítségével, az idő rövidege miatt azonban nem tudtak megegyezni az elnök személyében. *1991. július 16-án* Pekingben Norodom Szihanum herceget választották elnökké.

1990. szeptember 20-án az öt állandó tag által kidolgozott dokumentumokat a Biztonsági Tanács is jóváhagyta, és elfogadta az első határozatot Kambodzsáról.

1991. november 20-án az ENSZ-közgyűlés teljes támogatásáról biztosította a párizsi egyezményt (16/18. számú közgyűlési határozat). Ezen a tanácskozáson Kambodzsát már a Legfelsőbb Nemzeti Tanács képviselte.

Az 1991. október 23-i párizsi konferencián egy átfogó politikai egyezményt írtak alá a kambodzsai konfliktus megoldásáról. Ez előírta az ENSZ Kambodzsai Átmeneti Hatósága (UNTAC) felállítását, amely polgári és katonai elemekből tevődött össze, az *ENSZ-főtitkár különmegbízottjának* irányításával.

Időközben a Legfelsőbb Nemzeti Tanács kérésére és az ENSZ-főtitkár javaslatára a Biztonsági Tanács 717-es számú határozatával 1991. október 16-án elhatározta az ENSZ előkészítő misszió kiküldését Kambodzsába, azonnal az átfogó politikai egyezmény aláírása után.

Ezt az előkészítő szervezetet a helyszínen egy összekötő ENSZ-tisztviselő irányította, a bangladesi *Ataul Karim*.

Az előkészítő csoport katonai erejét a francia *Michel Loridon* dandártábornok vezette.

1992. február 28-án a Biztonsági Tanács jóváhagyta a főtitkár jelentését az ENSZ Kambodzsai Átmeneti Hatósága létrehozásáról és felállításáról.

1992. március 15-én, *Jaszusi Akasinak*, az ENSZ-főtitkár különmegbízottjának megérkezésekor megkezdődött a szervezet tevékenysége Kambodzsában. Az előkészítő csoport beleolvadt ebbe a szervezetbe.

Az ENSZ Kambodzsai Átmeneti Hatósága az ENSZ irányítása alatt állt, amelyet a főtitkár gyakorolt a Biztonsági Tanács felhatalmazásával. A helyszínen az irányítást az ENSZ-főtitkár különmegbízottja végezte, akit a főtitkár nevezett ki, és aki a hét ENSZ-komponenst felügyelte.

Ezek a komponensek a következők voltak:

- a) polgári szervezetek:
  - emberi jogi,
  - választási,
  - polgári adminisztráció,
  - rendőri komponens,
  - visszatelepítési, menekültügyi,
  - újjáépítési;
- b) katonai komponens.

Az ENSZ katonai szervezetének parancsnoka *John Sandersen* altábornagy volt, akit a főtitkár nevezett ki a Biztonsági Tanács egyetértésével.

Az UNTAC rendőri komponens tevékenysége⁵

A párizsi egyezmény 1. melléklet B) szakasz 5/a §-a határozta meg az ENSZ-főtitkár különmegbízottja számára, hogy a kambodzsai pártokkal való tárgyalás nyomán határozza meg a rendőri megfigyelők számára, miként teljesítsék a szolgálatukat Kambodzsában. A helyi rendőri erők irányításának felelőssége a kambodzsai pártokat terhelte.

Az 5/b § előírta, hogy a helyi rendőrség UNTAC-megfigyelés és -ellenőrzés alatt működik annak érdekében, hogy a törvényesség és a rend hatékony és részrehajlás nélküli legyen, továbbá az emberi jogok és alapvető szabadságjogok teljes mértékben garantálva legyenek.

A rendőri komponens feladatai, funkciói

Az ENSZ rendőri megfigyelők fő feladata a helyi rendőrség megfigyelése, szoros ellenőrzése, a törvényesség és a jog részrehajlás nélküli fenntartása, az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok oltalmazása volt.

Az UNTAC polgári rendőrök alapvető feladata volt megfigyelni a helyi rendőrség viselkedését, magatartását, figyelemmel kísérni és jelenteni a törvényesség és a közrend betartását a hozzájuk tartozó kambodzsai területeken, felügyelni a választásokat, valamint betartani a szükséges biztonsági követelményeket az UNTAC-on belül.

A rendőri megfigyelői tevékenységet bonyolította, hogy mind a négy kambodzsai politikai erőnek behatárolható területe, saját közigazgatása, katonai és rendőri ereje volt.

Az akció próbatétel volt, hiszen a világ egyik legelmaradottabb infrastruktúrájú országáról volt szó. Folyamatos feszültségekhez vezetett, hogy a négy kambodzsai csoport közül a vörös khmerek a kezdetektől szabotálták a párizsi megállapodást; az ENSZ-erőkkel nem vagy igen csekély mértékben voltak hajlandók együttműködni; a területekre egyáltalán nem vagy csak esetenként engedték be a nemzetközi megfigyelőket. Elkerülhetetlen kudarcuk tudatában a választásokon nem vettek részt, területükön sem engedték meg

---

⁵ Boda József: Jelentés kambodzsai ENSZ rendőri misszióról. BM Irattár, 1993, 2–4. o.

azok megszervezését, a lakosságot folyamatos pszichológiai nyomás alatt tartották, fenyegetésekkel, terrorakciókkal, a vietnami etnikum elleni pogromokkal igyekeztek az akciót meghiúsítani.

A polgári rendőri komponens feladata a helyi rendőri szervek ellenőrzése volt a járási szintig, a szükséges szaktanácsadással és a választásokhoz nélkülözhetetlen, semleges, megfélemlítéstől mentes politikai légkör megteremtésével.

A kezdeti időszakban:

- a tartományok feltérképezése, felderítése, járható utak, hidak, aknamezők és egyéb veszélyforrások megismerése;
- kapcsolatfelvétel a helyi rendőrséggel, a közös tevékenység megtervezése-megszervezése, politikai, bűnügyi helyzet megismerése;
- az ENSZ mandátumának, a rendőri kontingens feladatának megismertetése a helyi hatósággal, röplapok terjesztése stb.;
- menekültek visszatelepülésének megszervezése, a konvojok kísérése, menekülttáborok őrzése;
- panaszok és bejelentések felvétele, kivizsgálása;
- az emberi jogok betartásának ellenőrzése, a börtönök rendszeres ellenőrzése;
- a helyi rendőrség munkájának napi ellenőrzése a tartományi szinttől a rendőrsőkig, határrendőrsőkig;
- 24 órás ügyeleti és járőrszolgálatok ellátása;
- politikai bűncselekményekben nyomozások folytatása, letartóztatás végrehajtása;
- a közlekedési balesetek kivizsgálása (ENSZ-hez tartozók eseteiben).

A szavazásra jogosultak összeírásakor:

- az előbbieken kívül az összeíró csoportok kísérése, védelme a helyismeretnek megfelelően;
- az összeíró csoportoknak gépkocsik és gépkocsivezetők, rádiók rendelkezésre bocsátása;
- az összeíró csoport biztonságának és felszerelésének védelme;
- az összeírással kapcsolatos napi jelentések összeállítása és eljuttatása a különböző szintű parancsnokságokra.

A választási kampány időszakában:

- az előzőkön kívül a különböző pártok szabad tevékenységének segítése;
- választási nagygyűlések, tömegdemonstrációk védelme;
- párt- és állami vezetők kísérése, személyi védelme;

- az ellenzéki pártok irodáinak és vezetőinek őrzése, járőrtevékenység;
- politikai gyilkosságok és más bűncselekmények kivizsgálása, nyomozások, letartóztatások;
- az ENSZ rendőri állományának felkészítése, kiképzése a választásokon rájuk váró feladatokra;
- a helyi rendőrség és katonaság felkészítése a választások idején rájuk váró feladatokra;
- biztosítási, biztonsági, harckészültségi és evakuációs tervek kidolgozása és begyakorlása;
- a választási helyiségek kiválasztása, bejárása, védelmi tervek elkészítése;
- az úthálózat, helikopter-leszállóhelyek, hidak állapotának újbóli ellenőrzése, a szükséges javítások elvégzése;
- a híradás dublirózása (rádió, telefon, fax stb.), az angol nyelvű híradás begyakorlása az állománnyal;
- vízijármű-vezetők és motorkerékpár-vezetők felkészítése, kiképzése az esős évszakban gépkocsival járhatatlan területek elérése céljából.

A választások idején:

- a választások tisztaságának fenntartása az állandó ENSZ-rendőri jelenléttel;
- a választási helyekre történő belépés előtt a biztonsági ellenőrzések végrehajtása, áteresztő pontok telepítése, személyek ellenőrzése belépéskor elektromos keresővel;
- a rend fenntartása a választási helyiségekben;
- a választócédulák szállítása gépkocsival, csónakkal, motorkeréppárral, helikopterrel;
- a választási irodák őrzése 24 órás szolgálatban;
- az eredmények összegzése, jelentés elkészítése és továbbítása a rendőri híradórendszeren a fővárosba;
- a szavazatszámolásban való részvétel;
- a választások hadtáp és technikai biztosításában való részvétel;
- a szavazócédulák biztonságos helyre szállítása és őrzése a felhasználásig;
- politikai vezetők, ENSZ-küldöttségek kísérése, védelme;
- ellenzéki pártok vezetőinek védelme stb.;
- a politikai puccs idején az ENSZ polgári személyzetének és anyagi javainak megőrzése, az ENSZ-jelenlét fenntartása a járásokban, mivel a katonai komponens nem mozdult ki a tartományi székhelyen lévő táborából.

A választások után:

- az eddig elmondottakon kívül az újjáalakuló rendőrség át- és továbbképzése;
- angolnyelv-tanfolyamok megszervezése.

A rendőri komponens vezetése és szervezeti felépítése⁶

Az ENSZ-rendőrség főkapitánya *Klaas Roos* dandártábornok volt, a holland katonai rendőrségtől érkezett, ENSZ-rendőri tapasztalata nem volt. Helyettesének egy arab országból érkező tábornokot nevezett ki, aki igazán nem sok vizet zavart a misszió tizenégy hónapjában. Az UNTAC főnöki beosztását egy a namíbiai ENSZ- (*United Nations Transition Assistance Group; UNTAG-*) missziót is megjárta, tapasztalt német határőr ezredes, *Detlef Buwitt* töltötte be. A műveleti főnök az ír származású *Peter Fitzgerald* főfelügyelő volt, aki szintén az UNTAG-misszióban szerzett komoly tapasztalatokat. (Később egymást váltva, mindketten vezették a bosznia-hercegovinai ENSZ-rendőri missziót is.) A főkapitányi törzsben még jó néhány olyan, elsősorban európai rendőr kapott vezető beosztást, aki megjárta a namíbiai ENSZ-missziót. Szükség is volt a tapasztalatokra, mert az UNTAC rendőrségének a misszió tizenégy hónapjában nagyon bonyolult, összetett és sokszor életveszélyes feladatokat kellett megoldania.

Az UNTAC rendőri komponens egy országos rendőr-főparancsnokságból, 23 tartományi főkapitányságból és 231 járási rendőrkapitányságból állt. A 3608 rendőr megfigyelő 32 nemzetet képviselve teljesítette nem könnyű feladatát (*1. számú ábra*).

Az ENSZ-rendőrség tartományi szintű tagozódása

Az UNTAC-rendőrség megyei felépítése és létszáma a műveleti utasításban meghatározott feladatokhoz és a helyi rendőrség szervezeti felépítéséhez, területi elhelyezkedéséhez és létszámához igazodott; általában kétszáz–háromszázötven ENSZ-rendőr tartozott az alárendeltségükbe (*2. számú ábra*).

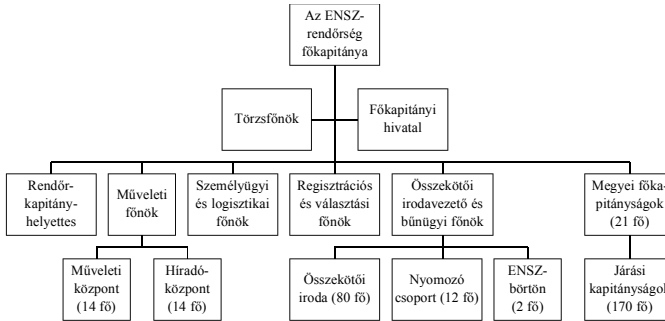
Az ENSZ járási rendőrkapitányságok felépítése a következő volt:

- a járási rendőrkapitány,
- a járásirendőrkapitány-helyettes,
- ügyeleti csoport,

---

⁶ UNTAC Handbook. Annex 7. UN, New York, 1992, p. 1.

1. számú ábra
Az UNTAC rendőri komponens szervezeti felépítése

- adminisztrációs tiszt,
- nyomozó-vizsgáló tiszt,
- járőrök.

A járási szinten dolgozó megfigyelők feladata volt a terepen szemmel tartani és koordinálni a helyi polgári rendőrség tevékenységét. Ez járőrtevékenységet igényelt, így minden helyi rendőr járőr mellé kijelöltek egy-egy UNTAC-rendőr járőrt. Egy járőr két UNTAC-rendőr megfigyelőből és egy tolmácsból állt. Ezzel a módszerrel egy terepen dolgozó ENSZ-rendőr kb. tizenöt helyi rendőrt és háromszáz kambodzsai lakost figyelt meg.

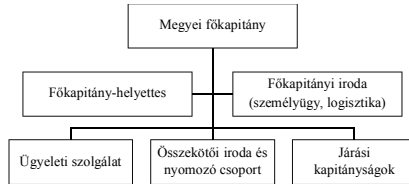
A helyi, kormánypárti rendvédelmi szervek felépítése⁷

A legnagyobb létszámú rendőri ereje (47 600 fő) a kormánypártnak volt, de jelentős erőt képviselt a vörös khmer rendőrség (9436) is. A KPPLP-nek négyszáz fős katonai rendőrsége volt, és a Funcinpecnek is csak egy kis létszámú, 155 fős katonai rendőri alegység jutott (3. számú ábra).

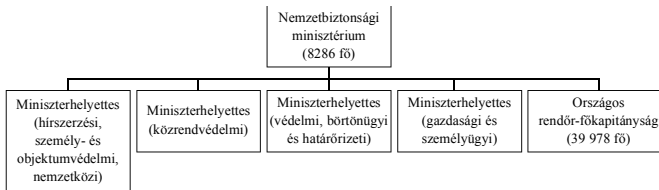
Az UNTAC teljes vesztesége 82 fő (45 katona, 16 rendőr, 5 civil alkalmazott, 16 helyi alkalmazott) volt.

⁷ UNTAC Handbook. Annex 6. UN, New York, 1992, p. 1.

2. számú ábra
Az UNTAC rendőri komponens megyei szervezetének felépítése

3. számú ábra
A kambodzsai nemzetbiztonsági minisztérium felépítése

A magyar rendőri kontingensnek nem volt vesztesége. A kontingenst megtámadó ellenséges erők két halottat és ismeretlen számú sebesültet vesztek.

A magyar ENSZ-rendőri kontingens kiválasztása, felkészítése és tevékenysége

A pályázati rendszerű jelentkezés igen hasznosnak bizonyult, bár több vidéki kapitányságon nem jutott el az érintettekhez.

Az egészségügyi és pszichológiai vizsgálatok igen célszerűek és hasznosak voltak, minden lényeges dologra kiterjedtek. (Nem a vizsgálatokat végzőkön múlt, hogy alkoholisták, idegbetegek és kifejezetten kirívó pszichés problémával küszködők is bekerültek a kiutazó kontingensbe.)

Az ENSZ-előírás szerinti ötéves rendőri gyakorlatot és kétéves gépkocsi-vezetői tapasztalatot szintén elég nagyvonalúan kezelték, e miatt, elsősorban a misszió kezdetén, a kontingens parancsnokának igen sok fegyelmi problémával és gépkocsibalesettel kellett foglalkoznia.

A kontingens péceli összevont felkészítése hasznos volt, mind gyakorlati szempontból, mind az állomány megismerését illetően. Sajnálatos azonban, hogy az a magyar szakértő, aki csaknem egy hónapot töltött Kambodzsában a leendő misszió helyszínének tanulmányozásával, szinte semmi kézzelfogható tudást nem osztott meg a kontingens tagjaival. Hangot kaptak viszont egyes, magukat trópus-szakértőnek valló egyének, ők azonban nem segítettek a felkészítést, hanem különböző fél információk birtokában elriasztották az állományt.

Ennek nyomán a péceli összevonás után alig százan maradtak, közülük kellett kiválasztani száz embert a kiutazókeretbe.

Alig tíz nappal az indulás előtt neveztek ki parancsnoknak; az idő rövidsége csupán a pszichológiai vizsgálatok eredményeinek megismerését tette lehetővé, az állományt nem volt módom megismerni, érdemben már semmilyen bebeszélésom nem volt.

Az anyagi felkészítésről szólva kijelenthető, hogy a kontingenst minden anyaggal – mind minőségileg, mind mennyiségileg – igen jól ellátták. Ha a küldött szakértő alaposabb munkát végez, sok pénz megtakarítható lett volna a felszerelés és a nélkülözhetetlen anyagok helyszínen történő beszerzése helyett.

A kontingens állományának szétoosztása, a parancsnoki állomány kiválasztása Kambodzsában

Mind a csoportparancsnoki állomány kiválasztása, mind a megfigyelői állomány szétoosztása tekintetében nagy önállóságom volt. E tekintetben sem az ORFK vezetése, sem az ENSZ rendőri parancsnoksága nem írt elő nekem semmit.

A parancsnokokat általában a rendfokozatuk, nyelvi felkészültségük és vezetési tapasztalatuk alapján választottuk ki, a helyetteseimmel közösen. Mivel személyesen nem ismertem őket, a fegyelmezetlenségek felszámolása érdekében néhány esetben a misszió a leváltással és áthelyezéssel is élnem kellett.

A különféle fegyelmi, emberi nehézségek megelőzésére az állománynak megengedtem, hogy maguk válasszák meg, melyik tartományban, kinek a parancsnoksága alatt kívánnak dolgozni. Ezzel az egység hetven százalékánál sikerült elejét vennem a nehézségek zömének.

Fegyelmi helyzet

A kontingens fegyelmi helyzete a tizennégy hónapban igen jó volt. Az ENSZ rendőri parancsnokság fegyelmi főnökének is ez volt a hivatalos álláspontja a Magyarországról érkező küldöttségek tájékoztatásakor.

Mégis, a kontingens parancsnokaként sokkal nagyobb szabályzati fegyelmet vártam volna el a magyar rendőröktől a külföldi szolgálatellátásukkor. Az állomány nagyjából harminc százaléka volt különböző jellegű fegyelmi probléma, ezek túlnyomó többségét a kontingensen belül elintéztém, és nem került az ENSZ vezetése elé.

A fegyelemsértések zöme a misszió kezdetén főleg abból adódott, hogy az emberek jóval nagyobb önállóság mellett dolgoztak, mint itthon, és ez sokaknál az önkontroll elvesztéséhez vezetett: italozás szolgálati időben, nem az előírásoknak megfelelő alaki megjelenés, szolgálati hely engedély nélküli elhagyása, magyar elöljáró iránti tiszteletlen magatartás, engedély nélküli gépjármű-igénybevétel stb.

A fegyelem megszilárdítása érdekében javasoltam hat ember hazaküldését, az állomány nagyjából huszonöt százalékát Kambodzsán belül áthelyeztem, és vagy húsz százalékát javasoltam váltásra. Ezek a változások érintették a parancsnoki állomány negyven százalékát is.

A misszió végén az általam és a csoportparancsnokok által elkészített minősítések tartalmazzák az egyének munkájának és fegyelmi helyzetének részletes értékelését. A fegyelmi ügyekről készült jelentéseket és a minősítéseket a hazaérkezés után az ORFK Személyügyi Főosztályán adtam le.

Egészségügyi helyzet

A gondos egészségügyi kiválasztásnak, a védőoltásoknak és a velünk lévő orvosi állomány munkájának hála szinte csak minimális megbetegedésekkel kellett szembenéznünk abban a több mint egy évben. A legsúlyosabb sérülés egy nyílt lábtörés volt, baleset miatt. A legsúlyosabb betegség egy-egy malária- és tífuszjárvány volt. Természetesen a trópuson jelentkező időnkénti hasmenés, amőbás megbetegedés, dengue-láz, nemi betegségek, bőrfertőzések is előfordultak, de ezeket kezelték az orvosok és az ENSZ egészségügyi szolgálata.

Igen sok gondot okozott, hogy a kontingens kiválasztásakor több esetben nem vették figyelembe az otthoni pszichológiai vizsgálatok eredményét. Sokszor súlyos feszültséghez és problémához vezetett a felelősségtudat hiánya, a hosszú hónapokig tartó együttélés során az egymás iránti türelem hiánya, a monotoniatűrűs alacsony szintje. Az efféle bajokat több esetben csak áthelyezésekkel sikerült megoldanom, illetve egyes esetekben hazaküldéssel.

Sajnos az orvosi állomány fegyelmi helyzete, tevékenysége, a munkához, a szabályzatok betartásához való hozzáállása is kívánivalót hagyott maga után. Egy-két orvosra egy százfős kontingens esetén továbbra is szükség van,

de azt alapos kiválasztásnak kell megelőznie, és csak rendőrként és orvosként egyaránt használható embert szabad kiküldeni.

Anyagi ügyek

Az anyagi ellátottságunk igen magas színvonalú volt. Megfelelő személy előzetes kiküldése esetén a költségek nagyjából egyharmadát megtakaríthattuk volna. Nagyobb hangsúlyt kellett volna fektetnünk a ruházati ellátás során a rendőri jelleg kiemelésére, ez a misszió második felére megvalósult. A rendelkezésünkre bocsátott negyvenezer amerikai dollár elegendő volt az egy év alatt adódó költségek fedezésére. A kontingens anyagi eszközeiből nagyjából egymillió forint értékű felszerelést adományoztunk a kambodzsai árvaotthonoknak, illetve hagyunk a kambodzsai magyar nagykövetségen további adományozási céllal.

Összességében kijelenthető, hogy a magyar kontingens példamutatóan állt helyt, sokszor közvetlen életveszélyben is, megmutatva, hogy a magyar rendőr képes jól megfelelni a nemzetközi követelményeknek is.

A misszió utóélete

Hazatérésünk után a kontingens kiemelkedő teljesítményt nyújtó tagjainak Göncz Árpád köztársasági elnök kitüntetésekkel adományozott a Parlamentben. A Belügyminisztériumban visszafogadó ünnepséget rendeztek, ekkor negyvenheten részesültek elismerésben.

A kontingens tagjainak zöme hamarosan az újonnan induló ENSZ-rendőri missziókban (Angola, Mozambik, Nyugat-Szahara stb.) hasznosíthatta a Kambodzsában megszerzett tapasztalatait. Az eltelt években sokan három, sőt négy békefenntartó misszióban is szolgáltak. A magyar rendvédelmi szervek tagjai ez idáig tíz ENSZ-, tizennégy EBESZ-, tizenhárom EU-, két NATO- és kilenc egyéb (két- és többoldalú egyezmény alapján folyó) béketámogató, békeépítő misszióban vettek részt. A résztvevő állomány összlétszáma megközelíti az ezret.

Befejezéséért meg kell említeni, hogy 2003-ban a Kambodzsai Királyság és az ENSZ aláírt egy megállapodást arról, hogy felállítanak egy különleges törvényszéket az 1975 és 1979 közötti népiirtásban részt vevők felelősségének megállapítására. Kambodzsai és nemzetközi bírók, ügyészek és egyéb jogi szakértők dolgoznak a törvényszéken. Az első ítélet meghozatalára 2007-ben

került sor, amikor is Kang Kek Iew, volt vörös khmer belbiztonsági vezetőt ítélte a törvényszék életfogytig tartó börtönbüntetésre.⁸ Jelenleg négy per van folyamatban.

IRODALOM

Boda József: Jelentés kambodzsai ENSZ rendőri misszióról. BM irattár, 1993

Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye, szerepe a XXI. században. PhD-értekezés. ZMNE, 2006

Findlay, Trevor: Cambodia: The Legacy and Lessons of UNTAC. Oxford University Press, 1995

<http://books.sipri.org/files/RR/SIPRIR09.pdf>

Takács László: Az ENSZ Átmeneti Hatóság Kambodzsában UNTAC. In: A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében. Jubileumi kiadás a magyar rendőri békefenntartás 20. évfordulója tiszteletére. IRM NOK, Budapest, 2009

---

⁸ <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/21/khmer-rouge-leaders-trial-cambodia>